

Н. Білик

ДОСВІД РОБОТИ ПОЛТАВСЬКОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ НОВАТОРСТВА КЕРІВНИХ, НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Сучасний навчальний заклад післядипломної педагогічної освіти не лише надає освітні послуги педагогам, а й водночас виступає науково-методичним центром, де освітня система, гнучка і динамічна, включена безпосередньо в освітню теорію і практику, здатна своєчасно вносити відповідні корективи в підготовку педагогічного працівника з орієнтацією як на державний, так і на регіональний вектор освіти з урахуванням інтересів конкретного навчального закладу й окремої особистості.

Підвищення кваліфікації представлено нами як один із центральних складників післядипломної освіти. Як підсистема, вона прагне ставати унікальнішою (відмінною від інших освітніх систем) через те, що забезпечує зростання рівня освоєння фахівцем професії впродовж усієї його діяльності з урахуванням набутого досвіду і власних змін, що відбуваються за мірою удосконалення особистості.

Нині в Україні набувають розвитку тенденції щодо регіоналізації освіти у зв'язку з децентралізацією державного управління, тому для педагога все більше актуалізується процес проектування освіти саме на регіональному рівні, реальний запит до особистості педагога і нові перспективи вдосконалення й розвитку регіональної освітньої системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників (РОС ПКПП).

Оскільки підвищення кваліфікації педагогів опирається на аналіз і проектування розвитку регіональних освітніх систем, такий підхід суттєво зміщує функції та призначення цієї сфери, робить її свого роду епіцентром розвитку регіону. Тому наше авторське бачення системи підвищення кваліфікації виходить за межі підпорядкованої та обслуговувальної ролі й починає рефлексивно асимілювати регіональну освітню систему, робить її предметом аналізу та проектування. Такий рефлексивний вихід у теоретико-

методологічну позицію відповідно до розвитку регіональних освітніх систем робить систему підвищення кваліфікації центром новаторського руху в освітньому просторі регіону, справжнім ядром і механізмом розвитку регіональних освітніх систем.

Управління адаптивно-педагогічним проектуванням регіональних освітніх систем підвищення кваліфікації педагогічних працівників базується на наукових концепціях учених-дослідників про: теорію та практику післядипломної педагогічної освіти і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (В. Бондар, Т. Вакуленко, А. Вознюк, Л. Даниленко, В. Дивак, А. Зубко, Н. Клокар, С. Крисюк, А. Кузьмінський, В. Олійник, Л. Покроєва, Н. Протасова, В. Пуцов, М. Романенко, В. Семиченко, Т. Сущенко, Н. Чепурна, Є. Чернишова та ін.); управління регіональною освітньою системою (І. Бадаян, В. Докучаєва, Н. Жуковицька, Н. Калина, В. Новиков, В. Пилєв, М. Романенко, С. Рамазанов, Л. Сігаєва, Т. Сорочан, Г. Швецова та ін.); проектування професіоналізму й розвитку майстерності педагогів (Л. Кондрашова, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Пуховська, Н. Скрипчук, В. Химинець та ін.); новаторство в післядипломній освіті (Н. Любченко, Н. Мельник, І. Харламов та ін.).

Регіональна освітня система представлена нами як підсистема державної освітньої системи, що включає в себе мережу установ дошкільної, загальної, позашкільної, спеціальної, професійно-технічної, професійної освіти, управління, підвищення кваліфікації та розвивається на основі регіоналізації, проектування, новаторства і дисемінації. Таким чином, регіоналізація в післядипломній освіті посідає виражену діяльнісну позицію щодо цілей розвитку.

Регіональна освітня система підвищення кваліфікації педагогічних працівників – це сукупність освітніх програм, концепцій, які задовольняють запити груп населення на певній території і забезпечують стабільність результатів освітньої діяльності. Вона є чинником сталого розвитку регіону, передбачає набір різноманітних моделей підвищення кваліфікації та

професійної перепідготовки педагогічних кадрів: постійна зміна зовнішнього середовища і необхідність адаптації до цих змін; постійне ускладнення професійної діяльності; посилення значення часового чинника (піднесення оперативності дій вимагає нового підходу до методів навчання й управління); ефективні загальноприйняті форми кооперації у розв'язанні нагальних проблем; наявність міжорганізаційних систем інформації та комунікації [2].

РОС ПКППІ реалізується на принципах регіоналізації, проектування, новаторства і дисемінації. Отже, регіоналізація виступає вагомим чинником модернізації освіти, тому надання уваги регіональному підходу беззаперечне. При цьому новаторство – це не тільки нові шляхи реалізації, нові ідеї та підходи в педагогічній сфері, а й постійна адаптація під зовнішні впливи, під зміни в розстановці сил суспільства, у державному регулюванні й політики в галузі освіти і виховання [1]. Дисемінацію визначаємо як зростання педагога-новатора в чинній системі, поширення його досягнень під час розроблення та реалізації проекту. Установлено, що критеріями регіональної освітньої системи підвищення кваліфікації є рівень професіоналізму, професійної компетентності та професійної майстерності педагогічних працівників. Професіоналізм має вдосконалюватися новими напрямками й освітніми концепціями, спиратися на загальне переконання педагогів, керівників навчальних закладів, працівників органів освіти, що саме підготовка в навчальному закладі післядипломної педагогічної освіти є найвідповідальнішою для незалежного оцінювання їхньої фахової кваліфікації.

Однак питання регіоналізації, проектування, новаторства, дисемінації ще не знаходить достатньої реалізації в регіональних освітніх системах підвищення кваліфікації та у науково-методичній роботі навчальних закладів ППО.

Нами розкрито теоретичну й методологічну сутність управління як умови ефективного функціонування регіональної освітньої системи. У контексті нашого дослідження провідне місце відведено проектуванню і

програмуванню як основоположним функціям управління. Установлено, що одиницею аналізу, проектування, організації й управління, відповідною цілям розвитку освіти, може бути вибрана регіональна освітня система підвищення кваліфікації педагогічних працівників, яка являє собою: цілісну систему, структуру, що призначена для спільної освітньої діяльності й досягнення високої продуктивності освітніх процесів; систему, що виражає сучасні суспільні стосунки і відображає ієрархічні соціальні позиції учасників освітнього процесу; систему, що має пріоритетною метою організацію ефективного педагогічного процесу; освітню систему, що вбирає всі особливості певної території, є носієм культурно-історичних і національно-територіальних традицій, а також виразником стійкої гармонії між державним і регіональним підходами до проектування освітніх систем. Наголошено, що головне в регіональній освітній системі підвищення кваліфікації – створити поле творчих можливостей для педагогічних працівників. У цьому контексті управління передбачає не лише потребу оволодіння самою практикою проектування, а й розуміння того, які типи і види проектів необхідні для її успішного функціонування.

Концепція управління адаптивно-педагогічним проектуванням регіональних освітніх систем підвищення кваліфікації педагогічних працівників становить підґрунтя процесу навчання в післядипломній освіті, оскільки має низку переваг порівняно із системами інших галузей. Це концептуальне обґрунтування, що формулює теоретичні і методичні засади до створення проекту регіональної освітньої системи підвищення кваліфікації та її структурних елементів, спрямованих на розвиток професіоналізму та професійної майстерності педагогічних працівників у міжтестастійний період, адаптованих до інноваційної діяльності конкретного регіону, а також проекту про матеріально-технічне та навчально-методичне забезпечення як умов досягнення поставлених цілей [2].

Умови реалізації Концепції управління адаптивно-педагогічним проектуванням РОС ПКПП: приведення змісту фундаментальної, психолого-

педагогічної, науково-методичної, інформаційно-комунікаційної, практичної та соціально-гуманітарної підготовки педагогічних працівників до вимог інформаційного суспільства і змін, що відбуваються в педагогічній сфері; модернізація процесу навчання в навчальних закладах ППО, що здійснюють підготовку педагогічних працівників на основі інтеграції традиційних і новітніх технологій навчання, а також створення нового покоління науково-методичних посібників і дидактичних матеріалів, упровадження нових форм роботи; забезпечення мобільності РОС ПКПП на Європейському просторі післядипломної педагогічної освіти; оптимізація мережі вищих навчальних закладів і навчальних закладів ППО з метою створення умов для неперервної освіти педагогічних працівників; створення при навчальних закладах ППО шкіл новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників і центрів педагогічних інновацій; удосконалення педагога-новатора через школи новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників; першочергове створення новітнього забезпечення комп'ютерною та мультимедійною технікою, поліграфічним і лабораторним обладнанням, науково-методичними посібниками; сприяння запровадженню мережевого взаємозв'язку різних новаційних педагогічних спільнот із метою виявлення та популяризації інноваційного педагогічного досвіду педагогічних працівників.

Відповідно до Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки [4] в умовах глобалізаційних викликів і на підставі авторської Концепції управління адаптивно-педагогічним проектуванням регіональних освітніх систем підвищення кваліфікації педагогічних працівників у контексті розв'язання проблеми пошуку ефективних шляхів трансформації освітньої системи підвищення кваліфікації регіону, основну увагу зосереджуємо не стільки на підтримці традиційних механізмів післядипломної освіти, скільки на розбудові нових, які спрямовані на адаптацію системи до завдань, які пов'язані із системною перебудовою і в освіті, і в суспільстві в цілому.

Практичною імплементацією проектної технології регіональної освітньої системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників убачаємо школи новаторства.

Саме за ініціативи ректора Університету менеджменту освіти НАПН України В. Олійника, академіка, доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена НАПН України та Міжнародної слов'янської академії освіти ім. Я. А. Коменського, заслуженого працівника освіти України, у 2011 р. була створена Всеукраїнська школа новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників післядипломної освіти.

З метою реалізації положень Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [3], відповідно до листа Університету менеджменту освіти НАПН України від 26.06.2012 року № 01-02/392 «Про рекомендації щодо участі у заходах науково-методичного супроводу професійного розвитку керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників у межах діяльності Консорціуму закладів післядипломної освіти в 2012/2013 навчальному році» та діяльності зазначеної вище школи було розроблено і доведено до працівників навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти Положення про Полтавську регіональну школу новаторства (РШН) керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників післядипломної освіти (наказ ДОН Полтавської облдержадміністрації від 26.11.2012 року № 37), яке реалізується в 14 регіонах України на базі навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти (Вінницького, Волинського, Дніпропетровського, Донецького, Житомирського, Кіровоградського, Луганського, Миколаївського, Полтавського, Рівненського, Тернопільського, Черкаського, Чернівецького, Чернігівського).

Поява регіональних шкіл новаторства представлена нами як вияв необхідності сучасного ефективного науково-методичного супроводу системи післядипломної педагогічної освіти, зокрема регіональна освітня система підвищення кваліфікації з розв'язання завдань розвитку та

забезпечення стратегічних і тактичних дій щодо постійного вдосконалення професійної майстерності педагогічних працівників регіону у міжтестастійний період. Це – особлива форма педагогічного бачення через призму новаторських ідей. Серед інших найістотніших моментів вона включає в себе, передусім, мету співтворчості керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників на всеукраїнському, регіональному і міжрайонному рівнях, а також обґрунтування проявів – від емоційних до науково виражених і ґрунтовно прорахованих заходів, з'ясування її освітнього призначення, системи ціннісних орієнтирів, стійких прагнень і вподобань (як усвідомлених, так і рефлексивних), визначення свого місця серед інших форм педагогічної діяльності.

Крім того, при Полтавській РШН функціонує 11 зональних шкіл новаторства, до складу яких входить 193 особи (науковці, представники відділів освіти райдержадміністрацій, завідувачі рай(міськ)кабінетів, методисти, директори шкіл, практичні психологи та ін.).

Також функціонує Міжрегіональний центр педагогічної освіти «Новатор» (25 осіб – керівники загальноосвітніх і вищих навчальних закладів І–ІІ рівнів акредитації Полтавщини та Кіровоградщини). Він діє у рамках Полтавської регіональної школи новаторства та Науково-навчального комплексу багаторівневої неперервної освіти «Профільна освіта регіону» Кременчуцького інституту Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля на базі гімназії № 5 м. Кременчука з 2012 року.

Школами новаторства Полтавщини започатковані нові форми науково-методичної роботи: Інтернет-фестиваль за номінацією «Мультимедійний урок» (134 учасника), веб-марафон «Золотий фонд уроків Полтавщини» (47), відеокастомарафон педагогів-новаторів (23). Інноваційна розробка «Полтавська регіональна школа новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників» Н. Білик, професора кафедри педагогічної майстерності, на VI Міжнародному фестивалі педагогічних інновацій (2014, м. Черкаси) серед 462 учасників отримала диплом переможця.

2013 рік – спільно з Національною академією педагогічних наук України, ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, Департаментом освіти і науки Полтавської ОДА проведено Всеукраїнський круглий стіл «Проектування процесу навчання педагогічних працівників з андрагогічних позицій регіональної школи новаторства», учасниками якої були 75 керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників із 16 обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти; Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України; Інституту професійно-технічної освіти НАПН України.

2014 рік – проведено Міжнародну веб-конференцію «Теорія і практика підвищення кваліфікації педагогічних працівників», її актуальність обумовлюється потребою підготовки нового покоління педагогічних працівників, які мають не лише високу професійну компетентність, а й ідентифікуються з цінностями й нормами професійної діяльності, зорієнтованими на творчу реалізацію та постійне самовдосконалення у професії. Представництво веб-конференції: керівні, науково-педагогічні і педагогічні працівники ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України; Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України; Інституту професійно-технічної освіти НАПН України; Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка; Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна; Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка; Полтавської державної аграрної академії та 13 навчальних закладів ППО (Вінницької, Донецької, Запорізької, Київської, Кіровоградської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської областей) та за участю науковців Данії, Норвегії, Південної Кореї, Польщі, Швеції.

У 2014 р. створено Інтернет-мережу: сайт «Полтавська регіональна школа новаторства», на якому розміщено 11 блогів зональних шкіл новаторства.

Експериментально доведено, що мережева взаємодія є інструментом ефективного позиціонування творчих педагогічних спільнот у регіональній освітній системі. При цьому створення проєктивної моделі мережевої взаємодії представлено як найефективніший шлях для розв'язання завдань модернізації системи освіти: якісної зміни системи ресурсного забезпечення, управління, оновлення змісту освіти, оскільки мережева взаємодія дає змогу будувати програми реального виконання галузевих завдань – диференціацію, варіативність, інтеграцію загальної, допрофесійної та післядипломної освіти.

Сайт «Полтавська регіональна школа новаторства» складається з чотирьох основних розділів («Головна», «Зональні школи новаторства», «Методичний навігатор», «Бібліотечка педагога-новатора») та шести допоміжних («Новини», «Контакти», «Гостьова книга», «Стіна обміну думками», «Карта сайту», «Оголошення»). Кожний розділ має горизонтальне і вертикальне меню.

Зональні школи новаторства, у свою чергу, мають сторінку «Опорні школи», це 36 опорних навчальних за інноваціями, серед яких: міських – 12; сільських – 24.

Проведено 5 методичних студій РШН, особливо користуються попитом матеріали 4-х і 5-ти методичних студій, де розміщені відеокасты педагогів-новаторів і керівників ЗНЗ Полтавщини та Кіровоградщини.

Про дієвість сайту «Полтавська регіональна школа новаторства» засвідчує низка його ключових слів: «педагогічна освіта», «новаторство», «науково-педагогічні працівники», «регіональний» тощо (рис.):

Таблиця успіху молодих фахівців підтверджує, що: 20(74%) учасників є лідерами (100% виконання творчих завдань); створено 22(81%) персональних сайтів і блогів; 27(100%) відеоуроків; опубліковано 16(59%) матеріалів; 18(67%) молодих фахівців брали участь у міжнародних, всеукраїнських, обласних науково-практичних конференціях; проведено 10(37%) майстер-класів; 22(81%) учасники створили 107 комп'ютерних тестів до уроків з української мови та літератури, інформатики, математики, історії, географії, англійської та німецької мов, фізики, трудового навчання, музичного мистецтва, для початкової школи.

15 осіб Школи молодого вчителя Полтавщини виявили бажання стати учасниками спеціальної дослідницької групи «Розвиток наукового потенціалу молодих фахівців» (2017–2018 рр.).

Функціонування шкіл новаторства в мережі Інтернет передбачає їх переведення у режим інноваційного розвитку, що забезпечує якість і доступність до результатів їхньої діяльності відповідно до європейських.

Позиція сайту «Полтавська регіональна школа новаторства» (індекс (ID): 2364591) у рейтинзі HotLog: на час реєстрації займала 462 позицію серед організацій категорії «Наука/Освіта». Щодня від кількості відвідувачів позиція сайту змінюється (найменше число – 158 місце). З 1.06.2014 по 01.02.2017 р.: відвідувачів – 5787, переглядів – 25326, сесій – 6906.

На основі методики визначення організаційної культури школи, що розроблена В. Ясвіним [5] і частково модифікована нами до проблеми дослідження, проведено моніторинг розвитку організаційної культури Полтавської регіональної школи новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників протягом 2013 і 2015 років (табл.):

Таблиця

Динаміка розвитку складових організаційної культури РШН (% вибірок)

Тип культури											
Родинна		+/-	Новаторська		+/-	Результативна		+/-	Координаційна		+/-
2013	2015		2013	2015		2013	2015		2013	2015	
Параметр «Найважливіші характеристики РШН»											
19	19	0	27	29	+2	28	29	+1	24	24	0
Параметр «Стиль лідерства у РШН»											

21	21	0	26	27	+1	30	31	+1	21	20	-1
Параметр «Координація РІПН»											
23	23	0	29	30	+1	27	27	0	20	20	0
Параметр «Єднальна сутність РІПН»											
22	22	0	31	31	0	28	29	+1	18	18	0
Параметр «Стратегічні цілі РІПН»											
19	19	0	30	32	+2	30	31	+1	21	19	-2
Параметр «Критерії успіху РІПН»											
23	23	0	30	34	+4	21	22	+1	21	21	0

За даними табл. 1 можна констатувати збільшення частини елементів результативної (+5%) і новаторської (+10%) культур. Частина координаційної зменшилася (-3%), родинна культура залишилася на колишньому рівні. Найбільші зміни торкнулися параметру критеріїв успіху регіональної школи новаторства (+5%), оскільки її учасників пов'язують воєдино відданість спільній справі та взаємна довіра, що орієнтована на кінцевий успіх. Також робиться акцент на досягненні мети і виконанні завдань, необхідності бути на передових рубежах, а також на прихильності до новаторства.

Такий моніторинг є ефективним інструментом у процесі координації розвитку шкіл новаторства будь-якого рівня, що дає можливість дати координаторам відповідні рекомендації щодо корекції соціальної політики, яка спрямована на побудову в регіональній школі новаторства обраної моделі організаційно-освітньої системи.

Отже, у теорії і методиці управління освітою наразі проблема компетентних педагогічних працівників, які спроможні виконувати свої професійно-посадові обов'язки на продуктивному і творчому рівні, є актуальною та пріоритетною. Особливо гострою вона постає для керівників освіти різного рівня, які стикаються з необхідністю вибору і розстановки педагогічних кадрів, оцінювання їхньої професійної діяльності.

Модернізація регіональних освітніх систем підвищення кваліфікації передбачає варіативність професійної підготовки, сприяє реалізації індивідуальних стратегій становлення й розвитку особистості педагога, підтверджує їх важливу роль у післядипломній освіті дорослих.

Системі підвищення кваліфікації потрібно виходити за межі підпорядкованої та обслуговувальної ролі та рефлексивно асимілювати регіональну освітню систему, робити її предметом аналізу та проектування. Такий рефлексивний вихід у теоретико-методологічну позицію відповідно до розвитку регіональних освітніх систем робить систему підвищення кваліфікації центром новаторського руху в освітньому просторі регіону, справжнім ядром і механізмом розвитку регіональних освітніх систем.

Показано, що школи новаторства спрямовані на забезпечення затребуваних регіоном професійних компетентностей педагогічних працівників, розвитку суб'єктів регіонального освітнього простору як носіїв і учасників проектних ідей, які формують суспільне регіональне замовлення на освіту і об'єднані єдиним простором життєдіяльності з притаманними йому соціокультурними і загальними освітніми цінностями.

У процесі нашого дослідження підтверджено, що вищим рівнем професійної діяльності педагогічного працівника є новаторство, яке включає в себе внесення і реалізацію нових, прогресивних ідей, принципів і прийомів у процес навчання та виховання, значно змінює та підвищує їх якість.

Ураховуючи зазначене, перспективою подальшої мобілізації діяльності регіональних шкіл новаторства при навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти України вбачаємо: у межах лабораторії методології та практики професійного розвитку Українського відкритого університету (на громадських засадах) на кафедрі державної служби та менеджменту освіти ЦППО УМО та кафедрі педагогічної майстерності Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського створити Координаційний центр розвитку шкіл новаторства України на базі Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського, розробити програму його діяльності на 2017–2020 рр.; створити спеціальну дослідницьку групу розвитку наукового потенціалу вчителів при Полтавській регіональній школі новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників післядипломної

освіти; започаткувати розділ «Співтворчість шкіл новаторства України» на сайті «Полтавська регіональна школа новаторства», у якому створити сторінки: «Сайти РШН України», «Опорні школи», «Відеокасті керівників ОШ», «Нові форми роботи», «Презентаційний фонд педагогів-новаторів» тощо; започаткувати Всеукраїнський конкурс «Відеокаст керівника опорної школи» та розробити його положення»; підготувати спецвипуск Всеукраїнського науково-практичного освітньо-популярного журналу «Імідж сучасного педагога» за темою «Опорні школи України».

Реалізація новаторських пошуків проективної діяльності має слугувати фундаментом стратегічних дій, які забезпечать їх ефективність, нададуть можливість вийти на новий якісний рівень у регіональній освітній системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білик Н. І. Проектування адаптивної освітньої системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників / Н. І. Білик // Імідж сучасного педагога. — 2009. — № 8/9. — С. 68–70.
2. Білик Н. І. Управління адаптивно-педагогічним проектуванням регіональних освітніх систем підвищення кваліфікації педагогічних працівників : монографія / Н. І. Білик. — Полтава : АСМІ, 2015. — 461 с.
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [електронний ресурс] // Відкритий урок. — Режим доступу : osvita.ua/legislation/other/36322/
4. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів (проект) [електронний ресурс]. — Режим доступу : www.pir.dp.ua/uploads/StrategizInnovRazvitiyaUkr
5. Ясвин Витольд. Организационная культура педагогического коллектива / Витольд Ясвин // Школьный психолог. — М. : Первое сентября. — 2009. — №14. — С. 19–30.